

FRÁSÖGN

*af haustfundu þings Öryggis- og samvinnustofnunar Evrópu
í Varsjá 24.–25. nóvember 2022.*

Af hálfu Íslandsdeildar ÖSE-þingsins sóttu fundinn Bryndís Haraldsdóttir, formaður, Helga Vala Helgadóttir, varaformaður, og Ágúst Bjarni Garðarsson auk Stígs Stefánssonar, starfandi ritara. Yfirskrift haustfundarins var stríðið í Úkraínu og viðbrögð ÖSE og þjóðþinga aðildarríkja ÖSE við því.

Í setningaraávarpi Elzbieta Witek, forseta neðri deildar pólska þingsins og gestgjafa fundarins, lýsti hún yfir vonbrigðum með að ekki hefði verið hlustað á raddir Eystrasaltsríkjanna, Póllands og fleiri Austur-Evrópuríkja, sem í áraraddir hefðu varað við þeirri ógn sem Evrópu stafaði af Pútín Rússlandsforseta. Álfan hefði verið vanbúin til þess að bregðast við innrás Rússlands í Úkraínu og frekari aðgerða væri þörf til stuðnings Úkraínu. Hún greindi frá sameiginlegri heimsókn kvenforseta þjóðþinga Evrópuríkja til landamæra Póllands og Úkraínu til að kynna sér ástandið þar og ræða við flóttafólk. Dró hún upp dökka mynd af stríðsglæpum rússneska hersins í Úkraínu, einkum gagnvart konum og börnum sem m.a. hafa falist í grófu kynferðisofbeldi og mannránum. Hvatti Witek til stóreflds stuðnings við Úkraínu jafnt á sviði hernaðar sem efnahags- og mannúðarmála. Lagði hún loks áherslu á að stuðningur við Úkraínu væri ekki einungis siðferðislega réttur heldur færi slíkur stuðningur einnig saman við öryggishagsmuni Evrópuríkja enda mundi Rússland halda áfram útpenslustefnu sinni til vesturs yrðu þeir ekki stöðvaðir á vígvellinum í Úkraínu.

Volodymyr Zelenski, forseti Úkraínu, ávarpaði fundinn í gegnum fjarfundarbúnað frá Kænugarði. Hann minntist þess að níu mánuðir væru liðnir upp á dag frá innrás Rússlands og sagði baráttuþrek Úkraínnumanna hvergi á þrotum og að með dyggri aðstoð Vesturlanda mundu þeir verja áfram land sitt og reka Rússa af höndum sér. Hann beindi því næst sjónum sínum að ÖSE og ÖSE-þinginu og þeirri staðreynd að Rússland er enn þá aðili að þeim stofnunum. Sagði Zelenski að ef ekki væri fyrir blátt bann pólskra stjórnvalda við að veita rússneskum þingmönnum vegabréfsáritanir hefðu fulltrúar hryðjuverkaríkis, sem brotið hefði gegn öllum grunnildum ÖSE og ÖSE-þingsins, getað sótt fundinn í Varsjá. Zelenski undirstrikaði að árásarstríðið gegn Úkraínu væri jafnframt stríð gegn ÖSE. Við slíkar aðstæður þyrfti ÖSE að sýna sterk viðbrögð ef stofnunin ætlaði ekki að veikja sig og trúverðugleika sinn. ÖSE gæti lagt sitt af mörkum til sigurs á Rússum með því að vísa þeim úr ÖSE og verða með því raunveruleg stofnun fyrir öryggi og friði. Varaði Zelenski við því að á meðan sumir vildu bíða og sjá hver framvinda stríðsins yrði sýndu Rússar ÖSE og grunnildum um lýðræði, mannréttindi og réttarríki fullkomna vanvirðingu og græfu undan stofnuninni.

Á ársfundi ÖSE-þingsins í Birmingham í júlí sl. var ítarlega fjallað um stöðu Rússlands innan ÖSE og ályktaði ársfundurinn um að gerð skyldi breyting á starfsreglum ÖSE-þingsins í þá veru að víkja mætti aðildarríki sem færi með hernaði gegn öðru aðildarríki af þinginu. Þingskapanefnd ÖSE-þingsins vann tillögu að slíkri breytingu á starfsreglum sem kynntar voru á haustfundinum í Varsjá. Ítarlega var fjallað um tillöguna, jafnt á haustfundinum sjálfum og á stjórnarnefndarfundi ÖSE-þingsins sem fór fram samhliða, og komu tvö meginsjónarmið fram. Annars vegar það að vera Rússlands í ÖSE-þinginu væri móðgun við þingið og drægi úr trúverðugleika þess. Rússland hefði brotið gegn öllum gildum ÖSE og ekki væri stætt á öðru en að fylgja hvatningu Zelenskís og gera fyrnefnda breytingu á starfsreglum og vísa Rússlandi í framhaldinu af ÖSE-þinginu. Hitt sjónarmiðið var það að mikilvægt væri að halda opnum boðskiptaleiðum við Rússland og eiga vettvang til samræðna þegar Rússland væri tilbúið að bæta ráð sitt og ganga að samningaborði. Þátttaka Rússlands í ÖSE-þinginu væri hvort sem er

óvirk enda hefði fulltrúum rússneska þingsins hvorki verið boðið á ársfundinn í Birmingham né haustfundinn í Varsjá. Fulltrúar úkraínska þingsins á haustfundinum sóttu það hart að fá breytinguna á starfsreglum samþykkt og bentu á að þótt hún yrði samþykkt hefði Rússland engu að síður einhvern tíma til að bæta ráð sitt og sýna sáttarvilja. Með því að hafa Rússa í ÖSE-þinginu væri að óbreyttu verið að veita þeim vettvang til þess að dreifa áróðri sínum, falsfréttum og lygum. Fór svo að lokum að afgreiðslu á breytingum á starfsreglum ÖSE-þingsins var frestað og var þingskapanefnd falið að vinna tillögur sínar áfram og leggja fyrir næsta fund.

Þá fór fram sérstök umræða um áskoranir við að verja mannréttindi í stríðsátökum og við neyðarástand. Bryndís Haraldsdóttir hélt ræðu og gagnrýndi harðlega að Rússland gengi þvert gegn skuldbindingum sínum gagnvart ÖSE og alþjóðlegum mannréttindalögum með framgöngu sinni gagnvart óbreyttum borgurum í Úkraínu. Á stríðstímum væru konur og börn sérlega viðkvæmir hópar og útsettir fyrir kynbundnu og kynferðislegu ofbeldi og mansali. Staðfestar fregnir af slíku ofbeldi rússneska hersins væru ógnvænlegar. Kynferðislegt ofbeldi á átakatímum væri stríðsglæpur sem alþjóðlegir dómstólar þyrftu að fjalla um. Þá væri það gömul saga og ný að flóttafólk væri útsett fyrir ofbeldi, sér í lagi konur og börn á flótta, og þá væri hætta á að mansalshringir nýttu sér neyð fólks til þess að hneppa það í vinnu- eða kynlífsþrælkun.

Auk þess sem að ofan er nefnt var á haustfundinum fjallað um stórauknar árásir Rússa á orkuinnviði í Úkraínu, aðgerðir í Evrópu til þess að til þess að tryggja orkuöryggi og áætlanir um uppbyggingu í Úkraínu þegar stríðinu lýkur.